

ผลงานประเภท Oral presentation (non-clinic)

ชื่อเรื่อง โครงการร้านชำปลอดภัยในชุมชน ตำบล จะโหลง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ผู้นำเสนอ นาย ศุภวิศร์ แสงอรุณ ตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

หน่วยงาน ฝ่ายเภสัชกรรม โรงพยาบาลจะนะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

มือถือ 089-8769039 E-mail Rit2522@hotmail.com

หลักการและเหตุผล

การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (rational drug use) การใช้ยาอย่างสมเหตุผลหมายถึง การที่ผู้ป่วยได้รับยาที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพ โดยใช้ยาในขนาดและระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย ผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ซึ่งปัจจุบันปัญหาการซื้อยากินเองจากร้านชำของคนในชุมชนเป็นปัญหาที่สำคัญ เพราะร้านชำชุมชนส่วนใหญ่จำหน่ายยาอันตราย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นยาแก้ปวดที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (NSAIDs) และ ยาปฏิชีวนะ ทำให้คนในชุมชนเสี่ยงต่ออันตรายที่เกิดขึ้นจากยา ซึ่งการใช้ยาอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้การรักษาไม่ได้ผล เสี่ยงต่ออันตรายจากความรุนแรงของโรค รวมถึงการดื้อยา ก็เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นจากการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่เหมาะสม ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ประชาชนเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 ร้านชำจำหน่ายยาได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) ซึ่งเป็นยาจำเป็นและปลอดภัยสำหรับรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยทั่วไป ดังนั้นการจำหน่ายยาที่ไม่ใช่ยาสามัญประจำบ้านในร้านชำนอกจากทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ เสียเงินโดยเปล่าประโยชน์แล้ว ยังผิดกฎหมายอีกด้วย การดำเนินการเนื่องจากมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องของหลายส่วนทั้งจาก ตัวผู้ใช้ยาเอง ผู้จำหน่าย ตลอดจนการควบคุมตามกฎหมาย จึงต้องใช้มาตรการที่หลากหลาย ทั้งความร่วมมือของหลายภาคส่วน หลายระดับทั้ง สสอ. รพ.สต. อสม

ฝ่ายเภสัชกรรมโรงพยาบาลจะนะ เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการสำรวจร้านชำในชุมชน ตำบลจะโหลง อำเภอ จะนะ จังหวัดสงขลา เริ่มเป็นที่แรก เพื่อสำรวจยา และให้คำแนะนำเรื่องยาและอันตรายจากการใช้ยาไม่ถูกต้อง เพื่อมุ่งเน้นการขายยาที่ปลอดภัยในร้านชำ ซึ่งครอบคลุมประเด็นหลัก คือ ร้านชำไม่ขายยาปฏิชีวนะ และ ยากลุ่ม NSAIDs เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจร้านชำในชุมชน และให้ความรู้เรื่องยาที่ห้ามขายในร้านชำ
2. เพื่อไม่ให้มีการขายยาที่ห้ามขายในร้านชำ โดยเน้นไปที่กลุ่มยาปฏิชีวนะ และ ยากลุ่ม NSAIDs

เป้าหมาย

1. ผู้ประกอบการร้านชำมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องยาที่ห้ามขายในร้านชำ และทราบ ถึงโทษของการจำหน่ายยาอันตรายในร้านชำ
2. ร้านชำไม่ขายยาปฏิชีวนะ และยากลุ่ม NSAIDs คิดเป็น 60%

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมความร่วมมือกับ รพ.สต.จะโหนด และ ให้ความรู้เรื่องยากับกลุ่ม อสม.
2. ให้ความรู้ร้านชำ เรื่องยาสามัญประจำบ้าน และยาที่ห้ามขายในร้านชำ ยาปฏิชีวนะ และยากลุ่ม NSAIDs
3. สำรวจร้านชำแต่ละร้านว่ามีการขายยาปฏิชีวนะ ยากลุ่ม NSAIDs ที่ร้านและมียาประเภทใด พร้อมทั้งให้ทำแบบสอบถามเกี่ยวกับยาที่ห้ามขายในร้านชำ
4. เก็บยาที่ห้ามขายออกจากร้านชำ
5. สำรวจร้านชำรอบสองและให้ผู้ประกอบการร้านชำทำแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้หลังให้คำแนะนำ

ผลการดำเนินการ

1. ประชุมความร่วมมือกับ รพ.สต.จะโหนด และ ให้ความรู้เรื่องยากับกลุ่ม อสม.
 - ประชุมความร่วมมือในการดำเนินการลงพื้นที่ตรวจร้านชำกับรพ.สต.จะโหนด
 - ฝ่ายเภสัชฯมีการทำโครงการ RDU สัญจรเรื่องยาเพื่อให้ความรู้กับประชาชนและ อสม.

2. ให้ความรู้ร้านชำ เรื่องยาสามัญประจำบ้าน และยาที่ห้ามขายในร้านชำ ยาปฏิชีวนะ และยาในกลุ่ม NSAIDs

กฎหมายยาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

กฎหมาย	บทลงโทษ
กฎหมายยา มาตรา 12 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า ยาแผนปัจจุบัน โดยไม่มีใบอนุญาต	มาตรา 101 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท
มาตรา 46 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิตขาย นำเข้า ยาแผนโบราณ โดยไม่มีใบอนุญาต	มาตรา 111 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สามปี และปรับไม่เกินห้าพันบาท
กฎหมายการประกอบโรคศิลปะ มาตรา 30 ห้ามมิให้ประกอบการโรค ศิลปะโดยมิได้ขึ้นทะเบียนและมี ใบอนุญาต (หมอเถื่อน)	มาตรา 57 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ยาสามัญประจำบ้าน และยาที่ห้ามขายในร้านชำ

ยาอันตรายห้ามจำหน่ายในร้านชำ
ภาพเหล่านี้ เป็นยาอันตราย ต้องจำหน่ายในร้านขายยาแผนปัจจุบันเท่านั้น

ยาปฏิชีวนะ/ยาแก้อักเสบ
Amoxicillin, Penicillin, Sulbactam, Clindamycin, etc.

ยาแก้ปวด
Ketorolac, Diclofenac, Ibuprofen, etc.

ยาหยุดถ่าย
Loperamide, etc.

ยาฆ่าพยาธิ
Albendazole, etc.

ยาควนคุมพิเศษ
Prednisolone, etc.

การขายยาโดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี
การรับประทานยาอันตรายอย่างไม่เหมาะสม จะมีผลเสียต่อสุขภาพ เช่น กระตุกหู ใต้วง
กระเพาะอาหารทะเล ภูมิคุ้มกันต่ำ เจ็บป่วยรักษาให้หายยากและสิ้นเปลืองเงิน
"ร้านชำสามารถจำหน่ายได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น"

*** สสส. ***
*** กทม. ***
*** คคส. ***

ยาสามัญประจำบ้าน

ร้านชำ/ร้านยาสามารถจำหน่ายได้

ยารักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย
ควรมีไว้ประจำตัวในบ้าน ชื่อหาได้เองทั่วไป

ยาแก้ปวด: พาราเซตามอล, ไบรเฟนนาซิน, ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้ไอ: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้ท้องเสีย: ลอเพอราไมด์

ยาแก้ท้องอืด: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้หวัด: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้แพ้: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้คัน: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้ปวด: พาราเซตามอล, ไบรเฟนนาซิน, ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้ไอ: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้ท้องเสีย: ลอเพอราไมด์

ยาแก้ท้องอืด: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้หวัด: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้แพ้: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

ยาแก้คัน: ไดไฮโดรโคดีน, ไดไฮโดรโคดีน/พาราเซตามอล

*** สสส. ***
*** กทม. ***
*** คคส. ***

3. สำรวจร้านชำแต่ละร้านว่ามีการขายยาปฏิชีวนะ ยา กลุ่มNSAIDs ที่ร้านและมียาประเภทใด

พร้อมทั้งให้ทำแบบสอบถามเกี่ยวกับยาที่ห้ามขายในร้านชำ

จากการลงสำรวจร้านชำ
 ตรวจร้านชำทั้งหมด 22 ร้าน
 พบร้านชำที่มีการขายยา 20 ร้าน
 -จากการสำรวจร้านชำ จะเน้นกลุ่มยาปฏิชีวนะ
 และ ยากลุ่ม NSAIDs เป็นพิเศษ

จากการสำรวจร้านชำ พบ

-ร้านที่มียาปฏิชีวนะ และ NSAID	จำนวน 6 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยาปฏิชีวนะ	จำนวน 5 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 2 ร้าน
-ร้านที่ไม่พบยาปฏิชีวนะและยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 7 ร้าน

*ร้านที่ไม่พบยาปฏิชีวนะและยากลุ่ม NSAIDs คิดเป็น 35 %

พบยาที่ห้ามขายในร้านชำ ตัวอย่างเช่น

ยาปฏิชีวนะ(Antibiotic)	NSAIDs	ยากลุ่มอื่นๆ
-Pancidine (Sulphadimidine 500,000mcq)	buprofen 600 mg	Nozy (loperamide 2 mg)
-Pencillin (penicillin V 500,000 iu)	Pircam-20 (piroxicam 20mg)	Anna(ยาคุมกำเนิด)
-Piomicin 250(Tetracycline 250 mg)	Hawksone (piroxicam 20mg)	Ninazol (ketoconazole 200 mg)
-Aureomycin (Chlortetracycline 250mg)	Ponstan 500(Mefenamic acid 500 g)	Miracid (omeprazole 20 mg)
-ทีซี-มัยซิน (Tetracycline 250 mg)	-Difelene (diclofenac 50 mg)	

ลงสำรวจร้านชำ พร้อมกับให้ทำแบบสอบถาม ก่อนให้ความรู้และคำแนะนำ

แบบทดสอบ

- 1.....ยาปฏิชีวนะ คือ ยาห้าแสน กาโน่ และ ยาโอริโอ
- 2.....ยาฆ่าเชื้อ คือ ยาแก้อักเสบ
- 3.....ยาป้อน ยาเพี้ยแคม ยาโดพีดีน คือ ยาแก้อักเสบที่ห้ามขายในร้านชำ
- 4.....คนไข้ที่แพ้ยาปฏิชีวนะ และ ยาแก้อักเสบหากได้รับยาและแพ้ยาซ้ำ อาจเป็นอันตรายรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต
- 5.....ยาปฏิชีวนะ กิน 1 เม็ดครั้งเดียว สามารถรักษาแผลให้หายได้

- 6.....ยาที่ขายได้ในร้านชำ คือ ยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น
- 7.....ปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก ต้องกิน ยาปฏิชีวะฆ่าเชื้อ
- 8.....ยาสามัญประจำบ้านที่ขายในร้านชำได้สังเกตบน กล่อง ยาจะมี กรอบสีเขียวในกรอบเขียนว่า ยาสามัญประจำบ้าน
- 9.....การขายยาที่ห้ามขายในร้านชำ มีความผิดทางกฎหมาย
- 10.....การขายยาแผนปัจจุบันโดยไม่มีใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

4.เก็บยาที่ห้ามขายออกจากร้านชำ

หลังจากได้รับความรู้และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ เจ้าของร้านชำมีความประสงค์มอบยาให้ จนท.ดังนี้

ยาปฏิชีวนะ (Antibiotic)	ยาแก้อักเสบ (NSAIDs)	ยาอื่นๆ
Supim 1 ขวด (sulfa)	piroxicam 16 เม็ด	ketoconazole 17 เม็ด
Pancidine 128เม็ด(sulfa)	ibufen 53 เม็ด	mefenamic 11 เม็ด
Aureomycin 13เม็ด(tetra)	diclofenac 20 เม็ด	Loperamide 4 เม็ด
Tetracycline 200 เม็ด		
Pia 211 เม็ด(tetra)		
Piomcin 60 เม็ด(tetra)		
ทีซี มายซิน 15 เม็ด(tetra)		

5. สำรวจร้านชำรอบสองและให้ผู้ประกอบร้านชำทำแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้หลังให้คำแนะนำ

* จากการลงสำรวจร้านชำในรอบแรก เดือน มีนาคม *

ร้านที่	คะแนนก่อนให้คำแนะนำ	จากการสำรวจร้านชำแต่ละร้านพบยา			การจัดการ
		ปฏิชีวนะ	NSAIDs	ยาอื่นๆ	
1	9	✓	-	-	ขอคืนแหล่งที่ซื้อ
2	10	✓	-	-	มอบยาให้ จนท.
3	9	-	-	-	-
4	9	✓	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
5	3	-	-	-	-
6	7	✓	-	-	มอบยาให้ จนท.
7	7	-	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
8	9	-	-	-	-
9	5	-	-	-	-
10	6	✓	✓	✓	ขอคืนแหล่งที่ซื้อ
11	8	✓	-	-	มอบยาให้ จนท.
12	7	-	-	✓	-
13	6	-	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
14	3	✓	✓	✓	ขอคืนแหล่งที่ซื้อ
15	7	✓	-	✓	มอบยาให้ จนท.
16	6	-	-	-	-
17	7	✓	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
18	9	✓	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
19	9	-	-	✓	-
20	8	✓	✓	✓	มอบยาให้ จนท.
รวม (Σx)	144				
เฉลี่ย	7.2				

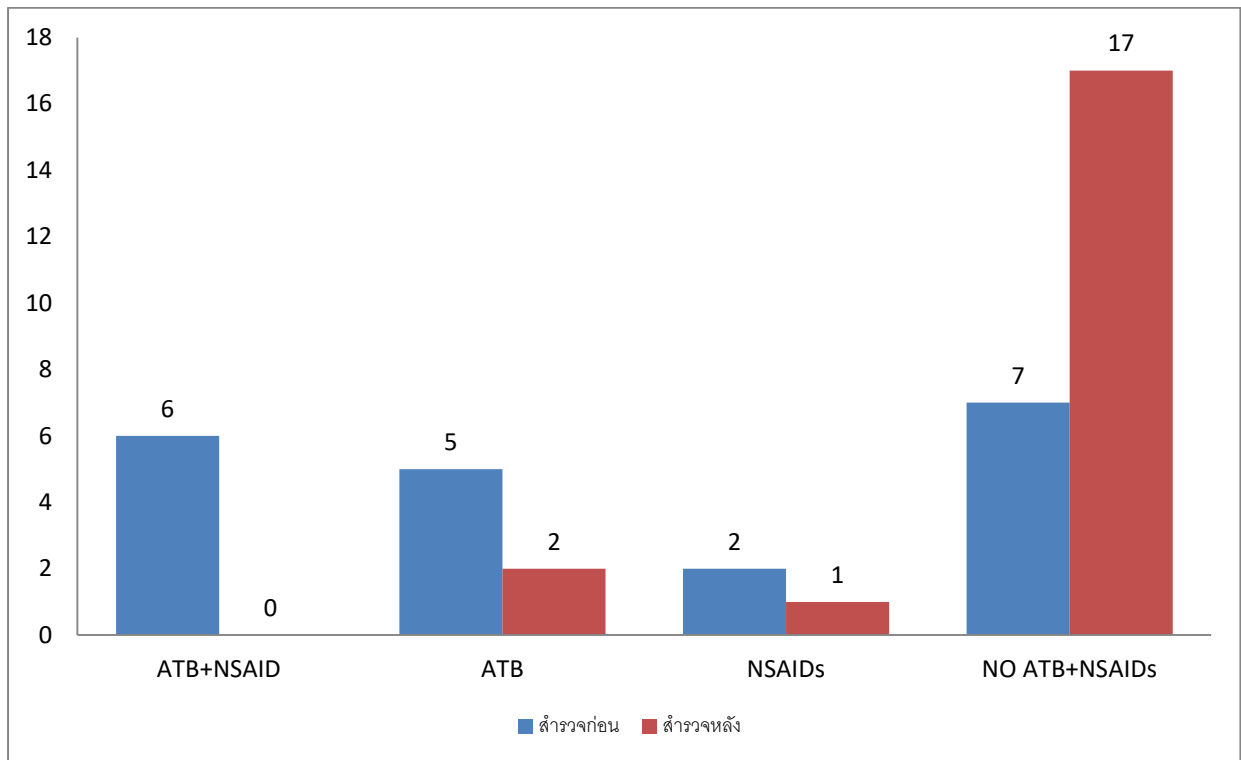
* จากการลงสำรวจร้านชำรอบสอง เดือน มิถุนายน *

ร้านที่	คะแนนหลังให้คำแนะนำ	จากการสำรวจร้านชำแต่ละร้านพบยา			การจัดการ
		ปฏิชีวนะ	NSAIDs	ยาอื่นๆ	
1	10	-	-	-	คืนแหล่งที่ซื้อมาแล้ว
2	10	-	-	-	
3	10	-	-	-	
4	10	-	-	-	
5	9	-	-	-	
6	10	-	-	-	
7	10	-	✓	-	บอกว่าเก็บไว้กินเอง (Difelene)
8	10	-	-	-	
9	10	-	-	-	
10	10	✓	-	-	ทีซี-มัยซิน(ยังไม่คืนแหล่งที่ซื้อมา)
11	10	-	-	-	
12	10	-	-	✓	(ยากุม)
13	9	-	-	✓	มอบยา9ให้จนท.(loperamide)
14	10	-	-	-	ยังไม่คืนแหล่งที่ซื้อมา
15	10	-	-	-	
16	10	-	-	-	
17	10	-	-	-	
18	10	-	-	-	
19	10	-	-	✓	(ยากุม)
20	10	✓	-	-	ยา 5 แอส (อ้างสำหรับวัดไข้)
รวม (Σx)	198				
เฉลี่ย	9.9				

สำรวจรอบแรก	
-ร้านที่มียาปฏิชีวนะ และ NSAID	จำนวน 6 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยาปฏิชีวนะ	จำนวน 5 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 2 ร้าน
-ร้านที่ไม่พบยาปฏิชีวนะและยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 7 ร้าน

สำรวจรอบสอง	
-ร้านที่มียาปฏิชีวนะ และ NSAID	จำนวน 0 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยาปฏิชีวนะ	จำนวน 2 ร้าน
-ร้านที่มีเฉพาะยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 1 ร้าน
-ร้านที่ไม่พบยาปฏิชีวนะและยากลุ่ม NSAIDs	จำนวน 17 ร้าน

ตารางเปรียบเทียบจำนวนร้านชำที่เจอยาอันตรายก่อนหลังให้คำแนะนำ ต.จะโหนด อ.จะนะ จ.สงขลา (จำนวนร้านชำ 20 ร้าน)

พบจำนวนร้านชำที่ขายยาอันตรายในร้านชำลดลง ร้านที่ไม่พบยาปฏิชีวนะและยากลุ่ม NSAID

เพิ่มขึ้นจาก 35% เป็น 85%

แหล่งที่มาของยา

- ซื้อมาจากร้านขายยามาจำหน่าย
- มีรถเร่มานำเสนอขายยาถึงร้านชำในหมู่บ้าน (ส่วนมากจะเป็นยาที่ห้ามขายในร้านชำ)

ปัญหาและอุปสรรค

- 1.การดำเนินการทางกฎหมายไม่เคร่งครัด
- 2.บางพื้นที่ห่างไกลกับร้านขายยาหรือคลินิกแพทย์ที่ถูกกฎหมายไม่สะดวกเหมือนในตัวอำเภอ ทำให้ร้านชำนำยามาจำหน่าย
- 3.ผู้บริโภคและเจ้าของร้านชำขาดความตระหนักถึงพิษภัยอันตรายของยาที่ห้ามจำหน่ายในร้านชำ

สรุปผล

- 1.สร้างความร่วมมือกับหน่วยงาน รพ.สต. และ อสม. ในการเฝ้าระวังการจำหน่ายยาในร้านชำ
- 2.ผู้ประกอบการร้านชำมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงเรื่องยาที่ห้ามขายในร้านชำ
- 3.สามารถเก็บยาที่ห้ามขายในร้านชำ ซึ่งช่วยลดปริมาณยาที่ห้ามจำหน่ายในชุมชน

.....